

TNC

AKTUELLT

Årgång 14(1972):3

I N N E H Å L L

Sida 1 Representantförsamlingens vårsammanträde

" 1 Bisektris

" 2 Termfrågor i urval

Representantförsamlingens vårsammanträde

TNCs representantförsamlings ordinarie vårsammanträde äger rum torsdagen den 25 maj 1972 kl. 14. Lokal är AB Atomenergis hörsal Liljeholmsvägen 32, Stockholm. Medlemmar och övriga berättigade kommer att tillställas kallelse i vanlig ordning.

Bland stadgeenliga ärenden märks val av styrelse för den treårsperiod som inleds vid sammanträdet. Efter förhandlingarna kommer chefredaktören för Teknisk Tidskrift, tekn. lic. Bertil Håård att hålla ett anförande på temat teknisk fackpress och terminologi. Tillfälle ges till diskussion i anslutning till anförandet.

Rapport från vårsammanträdet kommer i nästa nummer av TNC-Aktuellt. En viss förskjutning i utgivningsschemat har därför skett.

Bisektris

För TNCs publikationsverksamhet gäller att arten av en behandlad teknisk språkfråga bör avgöra valet av kanal för offentliggörandet. Om det allmänspråkliga intresset överväger är TNC-Aktuellt rätt forum. Fallet bisektris visar att osäkerhet ändå kan uppstå. Den ursprungliga rekommendationen beträffande stavningen av detta ord framfördes i Teknisk Tidskrift år 1948. Vid en omprövning av TNCs inställning måste rimligtvis samma läsekrets - även om den delvis förnyats sedan dess - nås av informationen. Nedanstående text har därför först stått att läsa i Teknisk Tidskrift 1972:6.

Inte sällan får TNC frågor om stavning (liksom om böjning och uttal) av ord inom teknik och naturvetenskap. När orden står i Svenska akademiens ordlista, SAOL, är saken i allmänhet klar. I andra fall, och det är naturligtvis flertalet, gäller det ord som ännu inte kommit in i SAOL eller på grund av sin specifika karaktär inte hör hemma där. Regeln är då att rekommendationen skall följa normer och riktlinjer som gäller försvensk stavning. Vägledande för TNCs råd är att stavningen är en allmänspråklig angelägenhet. Det särpräglade i teknikernas språk, kemisternas språk osv. skall i allmänhet inte vila på avvikelser i stavning och böjning. Vissa förslag till särskild teknikerstavning och teknikerböjning av enstaka termer har under åren framförts men skall här förbigås. En särskild situation föreligger när det existerar godkända sidoformer: fackspråkets

praxis kan där vara avgörande för val av alternativ.

I enstaka fall leder TNCs rekommendation till omprövning. Så är förhållandet med stavningen av bisektris. I en TNC-spalt i Teknisk Tidskrift år 1948 rekommenderade TNC skrivsättet bissektris. Ordet fanns då inte i gällande utgåva av SAOL. TNC undersökte skrivsättet i ett flertal matematiska läroböcker, som vanligen hade stavning med två s, till vilken stavning "TNC ville ansluta sig".

Det franska språket, som under lång tid var det ledande matematikspråket, har stavningen bissectrice. Det är rimligt att detta bidrog till att påverka svenska matematikers skrivsätt. I och för sig är den franska stavningen närmast oväntad. Man skriver visserligen på samma sätt bissextil (skottdag, egentligen två gånger den sjätte), nämligen VI. Cal. Mart. - det var nämligen den sjätte dagen före 1 mars, alltså den 24 februari, som dubblerades i den romerska kalendern). Den latinska stavningen är emellertid bisextilis.

Det latinska prefixet bis (= två gånger) förlorar regelbundet sitt s i sammansättningar, och i konsekvens härmed har franska språket bildningar som bisegmenter, bisecondaire, bisulfate. Ett undantag är alltså bissectrice.

I engelskan, liksom i t.ex. tyskan och spanskan är förleden bi-. Påverkan från framförallt engelskan är nu större än förr, och det innebär bl.a. att den matematiska terminologins företrädare i Sverige hellre skriver bisektris. En rundfråga ger vid handen ett så gott som entydigt förord för denna stavning. Gällande utgåva av SAOL har bisektris, och det är inte nu motiverat att från TNCs sida förorda en sidoform. Skrivsättet med två s var på sin tid naturligt, men i det ändrade läget torde det framförallt få anses tillhöra den äldre generationen av författare.

I ett av svaren till rundfrågan framhålls att termen har alla utsikter att bli ett dött ord nu när geometrin inte bedrivs i skolorna som förut.

Termfrågor i urval

Några nya konventioner införs i detta nummer. Understrykning av ord i vänsterkolumnen markerar att de är godtagna i den betydelse eller med de inskränkningar som noteras i högerkolumnen. Ej understrukna ord rekommenderas inte. Ord inom anföringstecken bör undvikas. Utländska term motsvarigheter markeras med standardiserade förkortningar. E, F och D står således för engelska, franska och tyska.

Termfrågorna inleds med ett beriktigande till notisen om väteförsprödning i TNC-Aktuellt 1972:2.

hydrogenförsprödning, till brott medverkande inflytande av väte på
väteförsprödning t.ex. stål; i huvudsak är två mekanismer av intresse: 1. fördröjt brott av övervägande sprödbrottkaraktär
2. momentant brott genom skjuvning (duktilt brott)

hopklibbning, som motsvarighet till E blocking har termen
blockning framkommit i standardiseringsarbete inom plastområdet; blockning är annars ett från ordbildningssynpunkt godtagbart alternativ; möjligen kan betydelsen tänkas kunna bli vidare än för hopklibbning

<u>midjebildning</u>	ordet beskriyer väl det i regel inte önskvärda fenomen som förekommer bl.a. vid sprutning av plast till formvara, E necking; samma översättning av det engelska ordet är godtagen vid dragprovning, som benämning på provföremålets hopsnörning kring mitten
<u>prospektering</u>	kan indelas i (geo)teknisk <u>prospektering</u> och <u>ekonomisk prospektering</u> ; det sistnämnda motsvaras av F exploration; ett direkt övertagande i svenskan av detta ord, "exploration", har övervägts, men kan inte anses motiverat
<u>dubbelströmsmotor</u>	denna term motsvarar E bypass motor; märk dock att E bypass pump på svenska motsvaras av <u>förbiströmningspump</u>
<u>kullrig</u>	bult eller nit med huvud format som ett halvklot sägs ha <u>kullrigt huvud</u> , E cup head
<u>bikaka</u>	engelska termer med E honeycomb som beståndsdel kan motsvaras av sammansättningar med <u>bikaks-</u> , t.ex. <u>bikakskärna</u>
<u>sandwich</u>	flerskiktskonstruktion med ytterskikt som ger stadga och beständighet samt med mellanskikt som isolerar eller har liknande funktion kan benämnas med det från engelskan inlånade ordet <u>sandwich</u> , t.ex. <u>sandwichelement</u> ; förledens ursprung som personnamn (earl av Sandwich från 1700-talet) gör det mindre utmanande som främmande lånegods
<u>bifenyl</u>	enligt av IUPAC och Svenska kemistsamfundet godtagen nomenklatur reserveras förleden <u>di-</u> för de fall då atomslag åsyftas, medan <u>bi-</u> eller <u>bis-</u> anger antalet atomgrupper; <u>bifenyl</u> är således den korrekta termen medan "difenyl" (bildad i anslutning till amerikanskt språkbruk) bör undvikas
"datorisera"	det är osäkert om termen skall betyda <u>data-behandla</u> eller <u>utrusta med datamaskin m.m.</u> ; i det förra fallet är verbet <u>data</u> möjligt medan formen <u>datorera</u> kan vara att föredraga i det senare
<u>enaxlig traktor</u>	(hellre än: trädgårdstraktor) traktor med ett eller två hjul (TNC 43:229)
appendix	kan i allmänhet ersättas av <u>tillägg</u> eller <u>bihang</u>
<u>sjömil,</u> <u>nautisk mil,</u> <u>distansminut</u>	en <u>sjömil</u> är det samma som en gammal geografisk mil (7420 m); termen bör inte, som ofta sker, användas som synonym till <u>nautisk mil</u> (= <u>distansminut</u> , 1852 m)
<u>bulktransport</u>	transport av mängdvara, företrädesvis annan än flytande

ljudkassett,
bildkassett

kassett för ljudåtergivning (bildåtergivning) benämns på detta sätt; det behöver inte särskilt poängteras att tejp är det informationsbärande materialet

vang,
vangstycke

(icke: vand) kantbalk av betong eller annat material vid trapploppssida; kommer från D Wange f (kind); skrivformen vand är resultat av felaktig association till D Wand f (vägg)

backspolning,
återspolning

(icke: bakspolning) förfarandet att låta en vätska strömma i en riktning motsatt den avsedda genom t.ex. ett filter kan kallas återspolning; vill man betona det hastiga i operationen (för att ernå effektiv rengöring) kan termen backspolning användas

recipient

hav, sjö eller vattendrag vari avloppsvatten släpps ut (TNC 45:42); ordet används även som fackterm inom fysik och medicin; det obestämda område till vilket grundvatten sänker sig under gravitationens inverkan bör inte kallas recipient

latitud,
geografisk breddgrad,
geografisk bredd

ordet latitud förordas i tekniska sammanhang som synonym till geografisk breddgrad; ordet geografisk bredd får närmast uppfattas som en icke exakt angivelse och bör därför reserveras för ledig stil

dödvikt

ordet dödvikt kan på förslag från standardiseringshåll komma att ersättas av dödlast; förkortningen t dw. (ton dw.) behöver dock inte förändras av det skälet